

Η ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΣΤΗ «ΓΛΩΣΣΑ» ΤΗΣ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗΣ ΤΟΥ 16ου-20ου ΑΙΩΝΑ

Επιμέλεια: Αλεξάνδρα Γούτα

Περπατώντας κάποιος στους δρόμους ή τα ορεινά μονοπάτια των τεσσάρων νομών της δυτικής Μακεδονίας, έρχεται «αντιμέτωπος» με τον διαχρονικό «λόγο» της τοπικής παραδοσιακής αρχιτεκτονικής. Έναν λόγο που διαρθρώνεται «πληθρως» μέσα στους αιώνες, μέσα από έναν μεγάλο αριθμό Βυζαντινών, μεταβυζαντινών και νεότερων μνημείων, από τον 16ο έως και τον 20ό αιώνα.

Στο σκηνικό αυτό, ο ρόλος των μηχανικών είναι σύνθετος και καθοριστικός: για την αναγνώριση, τη συντήρηση και τη διάσωση του μνημειακού πλούτου της δυτικής Μακεδονίας –και γενικότερα της Ελλάδας.

Το θέμα ετέθη πρόσφατα επί τάπητος από το περιφερειακό τμήμα Δ. Μακεδονίας του ΤΕΕ (ως το τοπικό θέμα της ημερήσιας διάταξης), στη διάρκεια της κοινής σύσκεψης της ΔΕ του ΤΕΕ με τα περιφερειακά τμήματα, στην Καστοριά, στις 11-13 Απριλίου.

Όπως τόνισε ο συντονιστής της σχετικής ομάδας εργασίας, Κωνσταντίνος Ντέλμας (Π.Μ), τα μνημεία αυτά, στοιχία κάλλους τα ίδια, αναδίδουν πλήθος ιστορικών στοιχείων και πολιτιστικών αξιών στην εξέλιξη του κοινωνικού – πολιτικού γίγνεσθαι της περιοχής.

■ Ο ρόλος των μηχανικών

Ο ρόλος των μηχανικών όλων των ειδικοτήτων στην διαδικασία διερεύνησης και οριοθέτησης της προαναφερθείσας επιστημονικής περιοχής είναι σύνθετος – συνθετικός και καθοριστικός. Οι μηχανικοί, ανάλογα με την μνημειακή αξία αυτών των κτισμάτων και κατασκευών, αλλά και του ιστορικού τύπου, που αυτά βρίσκονται, καλούνται να υλοποιήσουν σύνθετο μελετητικό και κατασκευαστικό έργο συντήρησης – αποκατάστασης ανασύλωσης – επαναχρησής – προσθήκης ακόμη και ανακατασκευής. Παράλληλα, καλούνται να αναγνωρίσουν το μνημειακό αντικείμενο κάθε περιοχής, τον μνημειακό χώρο που αυτό ορίζει, να προσδιορίσουν το μνημειακό φορτίο και να θέσουν τις προτεραιότητες που προκύπτουν για την ανάδειξη των προαναφερθέντων. Πέραν των εγγενών δυσκολιών, το έργο αυτό καθίσταται δυσκολότερο εξαιτίας αρκετών παρεξηγήσεων και γραφειοκρατικών εμποδίων, που πηγάζουν από την εμπλοκή πολλών και συναρμολογών φορέων της κεντρικής εξουσίας.

■ Ν.Καστοριάς: Τα 370 διατηρητέα, οι 80 εκκλησίες και τα εύπορα σεράγια, «παράξενα και περίεργα»

Στον πολεοδομικό ιστό της πόλης της Καστοριάς «συγκεντρώνονται» 370 διατηρητέα κτίρια και 80 Βυζαντινές/Μεταβυζαντινές εκκλησίες. Σύμφωνα με τη μελέτη ομάδα εργασίας, αποτελούμενη από τους Μανώλη Δουκάκαρο (Α.Μ) και Γεώργιο Κωστάρα (Π.Μ), η παλαιότερη μαρτυρία για τα αρχοντικά των Ελλήνων της Καστοριάς ανήκει στον περιηγητή Ελβιγιά Τσελεμπή (1660): «Είναι εύπορα σεράγια, παράξενα και περίεργα [...] Τα σεράγια είναι αρχοντικά με λιμάνια, με πατώματα το ένα πάνω στο άλλο, στο ρυθμό της Κωνσταντινούπολης. Μαζί με των φτωχών, τα σπίτια είναι 2.500».

Οι οικονομικές συγκυρίες της εποχής σε συνδυασμό με την προηγηθείσα μετανάστευση των Καστοριανών γουναράδων σε Βιέννη, Πέστη, Λειψία και αλλού, ευνόησαν την ανέγερση στην πόλη πολύ αξιόλογων και μεγάλων σπιτιών, κυρίως στις περιοχές Ντολτσό και Απόζαρι.

Από τα μέσα του 17ου αιώνα, οι Έλληνες άρχισαν να χτίζουν μεγάλα σε όγκο σπίτια για κατοικία με τρεις ορόφους. Στα μέσα του 19ου αιώνα παρατηρείται μια μεγάλη οικοδομική δραστηριότητα με νέες κατοικίες, με αναφορές κυρίως στα ευρωπαϊκά πρότυπα. Η εικοσαετία της μεγάλης οικονομικής άνθισης ήταν το 1860-1880, όπου χτίστηκαν σημαντικά κτίσματα Ελλήνων, Τούρκων και Εβραίων, ελάχιστα των οποίων σώζονται σήμερα. Μετά το 1880, η οικοδόμηση λόγω των κοινωνικοπολιτικών και οικονομικών συνθηκών, ήταν μηδαμινή λόγω της μετανάστευσης των Καστοριανών γουναράδων στις ΗΠΑ. Και δίπλα στα σπίτια, οι εκκλησίες: Μοναδικά ιστορικά μνημεία εκκλησιαστικής αρχιτεκτονικής αποτελούν οι εκκλησίες Αγ. Στεφάνου, Αγίων Αναργύρων (Λιμνιώτη), Αγίου Νικολάου (Κασνίτη), Παναγίας Κουμπελίδικης, Ταξιάρχη της Μητροπόλεως, Αγίου Αθανασίου (Μουζάκη) και άλλες.

■ Ανατολίτικες επιρροές, βυζαντινές καταβολές και δυτικό Μπαρόκ

Οι επιδράσεις και επιρροές της ανατολής υπάρχουν αποτυπωμένες στα Καστοριανά Αρχοντικά, καθώς επίσης και η επίδραση του δυτικού μπαρόκ. Όλα αυτά, σε συνδυασμό με ορισμένες βυζαντινές κα-

ταβολές όπως οι τρίκλινοι οντάδες, που αποτελούν συνέχεια του βυζαντινού τρίκλιου, το στοιχείο της αρχιτεκτονικής προεξοχής (σαχνισί), το ύψος των διακοσμήσεων, η χρωματική κλίμακα και η εσωτερική ατμόσφαιρα δημιουργούν ένα μοντέλο διεθνούς αρχοντόσπιτου.

Τα αρχοντικά είναι συνήθως διώροφα με ισόγειο, μετζοπάτωμα και όροφο ή τριώροφα και περιβάλλονται από ευρύχωρη αυλή. Οι κατοψεις τους, εντάσσονται σύμφωνα με τον Μουτσόπουλο σε τρεις βασικούς τύπους (τύποι Α, Β, Γ,) με χρονολογική αντιστοιχία: Το ισόγειο είναι λιθόκτιστο, ενώ ο τελευταίος όροφος είναι κατασκευασμένος από ελαφριά ξύλινη κατασκευή που επικρίονταν με ασβεστοκονίαμα (τσατμάς ή μπαγαδί σπανιότερα) με επαλληλία ανοιγμάτων. Η στέγη είναι ξύλινη κερραμοσκεπή και δημιουργεί έντονο γείσωμα.

■ Τα νεοκλασικά του '30 και οι πολυκατοικίες της αντιπαροχής

Τη δεκαετία του '30 η πόλη ζει μια σημαντική οικοδομική άνθιση με δεκάδες νεοκλασικά και εκλεκτικιστικά κτήρια. Στη συνέχεια, όμως, η μεγάλη αύξηση του πληθυσμού, κυρίως μετά την δεκαετία του 50, αλλοίωσαν σε σημαντικό βαθμό το δομημένο περιβάλλον και τον παλιό πολεοδομικό ιστό. Στη θέση των Ελληνικών, Τούρκικων και Εβραϊκών γειτονιών, των διώροφων και τριώροφων αρχοντικών με τους κήπους, οικοδομήθηκαν πολυκατοικίες με το σύστημα της αντιπαροχής, των επτά και οκτώ ορόφων.

Ως προς την κήρυξη κτηρίων ως διατηρητέα, συνολικά έχουν πραγματοποιηθεί 23 κηρύξεις (μεμονωμένων ή και σε μικρά σύνολα διατηρητέων κτηρίων). Στην Καστοριά η παρουσία του κράτους για την προστασία της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς, άρχισε να γίνεται αντιληπτή τη δεκαετία του '70 με παρεμβάσεις του ΥΠΠΟ, στην φιλοσοφία της προστασίας και διατήρησης ιστορικών συνόλων και με Υπουργική απόφαση το 1977 χαρακτηρίστηκε η πόλη ως περιοχή που έχει ανάγκη ειδικής Κρατικής Προστασίας λόγω του ιδιαίτερου ιστορικού, λαογραφικού πολεοδομικού, αισθητικού και αρχιτεκτονικού της χαρακτήρα.

Η σημερινή Εφορεία Νεωτέρων Μνημείων Κεντρικής Μακεδονίας, (πρώην 4η Εφορεία), αν και προβλεπόταν να «δει» χωρική αποκέντρωση της με παράλληλη τροποποίηση του περιεχομένου της αρμοδιότητάς της και νέα διάρθρωση, έχει παραμείνει ως έχει (έχοντας επίσης και στην αρμοδιότητα της την περιοχή και το έργο που είχε με τον προγενέστερο Οργανισμό του Υπουργείου Πολιτισμού και επί πλέον το μείζον αντικείμενο, αυτό της προστασίας των ιστορικών τόπων σύμφωνα με τον νόμο 3028/2002).

Αυτό σημαίνει ότι ο οικοδομικός έλεγχος 27 οικιστικών συνόλων στην Μακεδονία και την Θράκη, οφείλει να ασκείται κατ' αρχήν από την Εφορεία, πριν από την έκδοση των οικοδομικών αδειών των νέων κατασκευών που εντάσσονται στις περιοχές αυτές. Σημαντικό παθητικό στοιχείο είναι επίσης η έλλειψη ειδικών πολεοδομικών μελετών με βάση την μορφολογία του χώρου και των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της φυσιογνωμίας τους, στο πλαίσιο της προστασίας.

Ο δεύτερος φορέας η 16η Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων, που έχει υπό την προστασία της τα βυζαντινά μνημεία και τα διατηρητέα αρχοντικά πριν του 1830, έχει λόγο για την δόμηση στο περιβάλλον του

Καστοριά

Καστοριά

κάθε μνημείο σε ακτίνα 500 μέτρων απ' αυτό. Ουσιαστικά δηλαδή η εφαρμογή του νόμου καλύπτει όλη την δόμηση στο σύνολο της πόλης και ελέγχει ότι χτίζεται σ' αυτή. Αυτό φυσικά δεν ισχύει στην πράξη.

Προτάσεις

Με βάση και όλα τα παραπάνω, η ομάδα εργασίας κατέληξε σε προτάσεις για το πώς μπορεί να γίνει το καλύτερο δυνατόν για την Καστοριά. Οι προτάσεις αυτές είναι:

- Ενεργός Ένταξη του παραδοσιακού τμήματος της πόλης στο σήμερα
- Υπαρξη ενός και μόνο διατάγματος προστασίας με σαφή και ίση μεταχείριση όλων των διατηρητέων.
- Ενεργοποίηση του μορφωτικού τομέα
- Τροποποίηση του Οργανισμού Εσωτερικών Υπηρεσιών του Δήμου Καστοριάς για την δημιουργία «Αυτόνομου Γραφείου Προστασίας Αρχιτεκτονικής Κληρονομιάς»
- Θέσπιση ειδικών προδιαγραφών των μελετών και των εκτελέσεων των έργων που αφορούν αποκαταστάσεις διατηρητέων κτισμάτων.
- Οικονομικά κίνητρα και Προοπτικές
- Ίδρυση Αρχιτεκτονικής Σχολής στην Καστοριά

■ Ν. ΚΟΖΑΝΗΣ: Από τις «κλαδοπλεχτες» καλύβες της Σιάτιστας και τις πολεμίστρες κατά των αλβανικών επιδρομών, στα νεοκλασικά αρχοντικά

Για το Νομό Κοζάνης, η ομάδα εργασίας του ΤΕΕ, αποτελούμενη από τους Κατερίνα Λιάκου (Αγρ. Τ. Μ) και Κώστα Δεσποτιδής (Α.Μ), επέλεξε ως αντιπροσωπευτικά τα οικιστικά σύνολα Σιάτιστας, Βελβεντού και πόλης της Κοζάνης.

Σύμφωνα με την παράδοση οι πρώτοι οικιστές της Σιάτιστας ήταν κτηνοτρόφοι, ο δε συνοικισμός τους, τα "Καλύβια", όπως αναφέρει και ο Κώδικας της Μητρόπολης Σισανίου και Σιατίστης, ήταν ποιμενικός με κλαδοπλεχτες καλύβες.

Όμως, η ιδιαίτερη αρχιτεκτονική της Σιάτιστας, αυτή που μας είναι γνωστή μέχρι σήμερα, γνώρισε άνθιση από τις αρχές του 18ου αιώνα. Τα οικοδομήματα που κτίζονται από την εποχή αυτή και μετά επιβάλλονται με τον όγκο τους, με τους ψηλούς και απόρθητους τοίχους της αυλής τους και τις πολεμίστρες που ανοίγονται σε κατάλληλα σημεία για προστασία από τις αλβανικές επιδρομές.

Η κατασκευή του Σιατιστινού σπιτιού είναι ένας συνδυασμός πέτρας και ξύλου. Η πέτρα επικρατεί στην βάση του, ενώ στον όροφο (2ος όροφος – ανώ), χρησιμοποιείται σχεδόν αποκλειστικά το ξύλο, (κύρια στα "σαχνισιά").

Το Βελβεντό

Η ύπαρξη ζωής στη γύρω από το Βελβεντό περιοχή είναι βεβαιωμένη από τους προϊστορικούς ακόμα χρόνους. Ιστορική μαρτυρία αναφέρεται στην ύπαρξη οικισμού τον 8ο αιώνα. Τον 15ο και 16ο αιώνα το χωριό ακμάζει αφού εδώ καταφεύγουν ελληνικοί πληθυσμοί από την Ήπειρο και άλλες περιοχές και μπολιάζονται στον Βελβεντινό κορμό. Κτίζονται ναοί όπως ο Άι-Μνάς. Στο τέλος του 18ου και στη διάρκεια του 19ου αιώνα η κατοικία στο Βελβεντό εξελίχθηκε παρουσιάζοντας μερικά περίτεχνα αρχοντόσπιτα.

Οι οικοδομικές νησίδες στον οικισμό του Βελβεντού, που έχουν ελεύθερα καμπυλόγραμμη σχήματα, ουσιαστικά προέκυψαν από οικοδομικά τετράγωνα «αγροτικής» προέλευσης. Το μέγεθος τους

διαφέρει, είναι γενικά μεγάλο με ανοικτούς χώρους και παρατηρείται ανάπτυξη των κατοικιών εν σειρά. Αποτελεί εξαίρεση στην πλειοψηφία των ελληνικών οικισμών. Διατήρησε τον πληθυσμό του και το κελυφός του και δεν γνώρισε τις έντονες επιπτώσεις της σαρωτικής οικοδομικής ανάπτυξης των τελευταίων δεκαετιών.

Τα υλικά για το κτίσιμο των αρχοντικών στο Βελβεντό εξακολουθούν να τα βρίσκουν στις γύρω περιοχές. Η κατασκευή σαν κύρια υλικά είχε δύο, το ξύλο και την πέτρα. Με το πνεύμα του νεοκλασικού ρυθμού κτίζονται στα 1909 και 1911 Αρρεναγωγείο και Παρθεναγωγείο (μεγάλα κτίρια, διώροφα) αντίστοιχα.

Οι αλλοιώσεις που πιθανόν να προκύψουν στο μέλλον θα οφείλονται σε τρεις μορφές παρεμβάσεων: Παραπέρα παρεμβάσεις στον παραδοσιακό ιστό της πόλης, Επέκταση της πόλης και Αξιοποίηση τόσο των δασικών όσο και των παραλίμνιων περιοχών. Ο ιστορικός πυρήνας του Βελβεντού έχει ένα πολεοδομικό ιστό, με στενά ακανόνιστα δρομάκια και μια μορφή οικοδομικών νησίδων (όχι πια «τετραγώνων» ρυμοτομικού σχεδίου). Όλες οι προσπάθειες παρεμβάσεων που θα καταβληθούν στον ιστορικό αυτό πυρήνα πρέπει να στοχεύουν πρώτιστα στη διατήρησή του.

■ Κοζάνη: η «Κόσδιανη», η Ελληνική Σχολή, τα 50 φρούρια, η ΔΕΗ και οι σεισμοί του '95

Η πόλη της Κοζάνης είχε κατοικηθεί από τα προϊστορικά χρόνια. Στη Βυζαντινή περίοδο ο νομός ανήκει στο δεύτερο «θέμα», ενώ οι γύρω οικισμοί ακμάζουν, χτίστηκαν στην περιοχή του νομού 50 φρούρια, η ζωή στον οικισμό της Κοζάνης δεν φαίνεται να συνεχίστηκε. Η ίδρυση της πόλης ανάγεται στην τελευταία περίοδο των Μακεδονικών χρόνων. Το 1390 κάτοικοι από την Πρεμετή και την Κόσδιανη της Ηπείρου δημιουργούν τον πρώτο συνοικισμό της Κόσδιανης στον οποίο οφείλει η Κοζάνη το όνομά της. Η πόλη γνωρίζει μεγάλη ανάπτυξη στον οικονομικό και πολιτιστικό τομέα απολαμβάνοντας ειδικά προνόμια, εξαιτίας των εμπορικών επαφών με μεγάλα ευρωπαϊκά κέντρα της εποχής. Ίδρύεται ο ναός του Αγίου Νικολάου (1664) και η Ελληνική Σχολή (1668).

Από το 1925 αποτελεί μεγάλο αστικό-διοικητικό και εμπορικό κέντρο της Δυτικής Μακεδονίας. Στην πρόσφατη ιστορία της χαρακτηριστική είναι η πληθυσμιακή έκρηξη που οφείλεται κύρια στην εγκατάσταση στην πόλη εργαζομένων στον τομέα εξόρυξη-ενέργεια και στον τριτογενή τομέα με τις παράλληλες δραστηριότητες της ΔΕΗ στην περιοχή, συνυπολογίζοντας το τεράστιο κόστος της επιβίβασης του περιβάλλοντος και της υγείας των κατοίκων από την μόνιμη ρύπανση ατμόσφαιρας, υδάτων και εδάφους.

Τα φυσικά φαινόμενα, ο σεισμός (6.6 ρίχτερ) της 13ης Μαΐου 1995 έπαιξαν σημαντικό και καθοριστικό ρόλο στην οικιστική ανάπτυξη της πόλης. Προκάλεσε ευτυχώς όχι θύματα, εκτεταμένες καταστροφές στους νομούς Κοζάνης-Γρεβενών, αλλάζοντας τα δεδομένα για τη σεισμικότητα της ευρύτερης περιοχής επιφέροντας σημαντικές αλλαγές στη δόμηση της ευρύτερης περιοχής. Ο σεισμός έδωσε την ευκαιρία να τεθεί το πολεοδομικό σχέδιο σε διαδικασία ουσιαστικής παρέμβασης με προοπτική ανάπλασης όπου είναι εφικτή.

Η αλλοίωση του φυσικού τοπίου από την οικιστική εξάπλωση της πόλης στα όρια οδήγησε στην έλ-

Βελβεντό

Σιάτιστα

Κοζάνη

Γρεβενά

λειψη του περιεστικού πρασίνου, την μείωση των ελεύθερων που για την πόλη της Κοζάνης, με το βεβαρημένο περιβαλλοντικά ευρύτερο χώρο και αποτελεί έντονο πρόβλημα με συνέπειες στην οικολογική ισορροπία της πόλης.

Στο μεταξύ, η δημιουργία της Ζώνης Ενεργού Πολεοδομίας (Ζ.Ε.Π.), οι νεοσύστατες Πανεπιστημιακές Σχολές, η διάνοιξη της Εγνατίας Οδού και η συνεπακόλουθη άρση της απομόνωσής της, δημιουργούν νέες προοπτικές για την πόλη.

Τα προβλήματα που εντοπίζονται στη πράξη επιγραμματικά είναι:

Α. Το θεσμικό πλαίσιο προστασίας της πολιτείας με την έκδοση σχετικών διαταγμάτων για τη προστασία ενός παραδοσιακού συνόλου ακολουθεί τη διαδικασία κήρυξης μεμονωμένων κτισμάτων. Με τον τρόπο αυτό αποκόπτεται αυτά από το σύνολο/χάνεται η ενότητα.

Β. Η προστασία καταλήγει στη δέσμευση της ιδιωτικής περιουσίας και την έλλειψη δυνατότητας ενσωμάτωσης στις ανάγκες του οικισμού.

Γ. Η αδυναμία ενσωμάτωσης παραδοσιακού συνόλου στις σύγχρονες ανάγκες του οικισμού (έλλειψη κοινοχρήστων χώρων, κυκλοφοριακά προβλήματα), οδηγεί σε απαξίωση τους πυρήνες αυτούς ως υποβαθμισμένους.

■ ΝΟΜΟΣ ΦΛΩΡΙΝΑΣ: Οι πλατυμέτωπες κατοικίες, τα αστικά αρχοντικά

και το πρώτο χριστιανικό σπίτι, το Κτίριο Πέιου

Στη Φλώρινα –σύμφωνα με παρουσίαση που πραγματοποίησε ο Μιχαήλ Παπαγιαννάκης (Α.Μ – Ανασπλωτής, Μ.Δ.Ε. Α.Π.Θ), κατά μήκος του ποταμού Σακουλέβα και στους γειτονικούς δρόμους σώζονται μέχρι και σήμερα κτίρια από την περίοδο της τουρκοκρατίας και την περίοδο του μεσοπολέμου αρμονικά δεμένα μεταξύ τους. Αποτελούν ένα παραδοσιακό οικιστικό σύνολο με πλήθος μορφολογικών και τυπολογικών στοιχείων. Στην περιοχή αυτή βρίσκεται και το υπό μελέτη κτίριο.

Τα παραδοσιακά κτίρια της εποχής της τουρκοκρατίας παρά τις τυπολογικές διαφορές στα επιμέρους στοιχεία, διατηρούν τα βασικά χαρακτηριστικά της μακεδονικής αρχιτεκτονικής που συναντάμε σε ολόκληρη τη Βαλκανική. Διακρίνονται σε δυο κύριες κατηγορίες:

α. τα λαϊκά πλατυμέτωπα σπίτια που δεν είναι ιδιαίτερα ψηλά. Κυρίαρχο στοιχείο τους αποτελεί ο ημιπαιθριος, η στοά, το χαγιάτι που πάντα στρέφεται προς την αυλή. Λίγα δείγματα σώζονται σήμερα.

β. Τα αστικά αρχοντικά που αποτελούν εξέλιξη των λαϊκών. Η κάτοψη συνήθως είναι τετράγωνη με κεντρική σάλα και τέσσερα δωμάτια σε κάθε όροφο (συμμετρικός τύπος) αλλά δε λείπουν και τα πλατυμέτωπα και αυτά με κάτοψη σε σχήμα Γ. Τα δε νεοκλασικά εκλεκτικιστικά κτίρια του μεσοπολέμου παρουσιάζουν μεγάλη ποικιλία σε τύπους και μορφές. Κύρια χαρακτηριστικά τους είναι η συμμετρία, ο μνημειακός χαρακτήρας και τα πολλά γύψινα «τραβηχτά» διακοσμητικά στοιχεία. Υλικό κατασκευής τους είναι η πέτρα, το ψημένο συμπαγές τούβλο και το σίδηρο για τη γεφύρωση των ανοιγμάτων.

Για το σύνολο του ιστορικού κέντρου της πόλης, δεν έχουν μέχρι σήμερα καθοριστεί ειδικοί όροι δόμησης αν και είναι χαρακτηρισμένο ως «Ιστορικός Τόπος» από το 1998. Είναι αναγκαία η θέσπιση Ειδι-

Φλώρινα

κού Οικοδομικού Κανονισμού για όλο το ιστορικό κέντρο της πόλης της Φλώρινας, μετά από ειδική μελέτη. Παράλληλα απαραίτητη είναι η απλοποίηση των διαδικασιών έγκρισης των επεμβάσεων σε όλον τον Ιστορικό Τόπο, χωρίς ωστόσο αυτό να οδηγήσει σε μείωση των απαιτήσεων πληρότητας των μελετών

Το κτίριο του Πέιου

Το κτίριο του Πέιου αποτελεί ένα σπάνιο παράδειγμα της τοπικής αρχιτεκτονικής της ύστερης τουρκοκρατίας στη Φλώρινα και παρουσιάζει σημαντικό αρχιτεκτονικό και λαογραφικό ενδιαφέρον, ενώ παράλληλα λόγω της μορφής και του μεγέθους του αποτελεί σημείο αναφοράς για την περιοχή. Πρόκειται για ένα τετραγωνικό, τριώροφο με υπόγειο κτίσμα. Στην πίσω αυλή βρίσκονται τέσσερα βοηθητικά κτίσματα (Βαφείο, Αποθήκη σίτου, και δύο αναγκαία), καθώς και τα ίχνη ενός πέμπτου το οποίο ήταν στάβλος. Το κτίριο χτίστηκε κάποια στιγμή στο δεύτερο μισό του 19ου αιώνα και πριν το 1882 από τον Βαφέα όπως μαρτυρά το επίθετό του αλλά και σιτέμπορο, Ιωάννη Πέιο-Μπογιατζή (1834-1929). Ήταν –σύμφωνα με τους ιδιοκτήτες- το πρώτο χριστιανικό σπίτι στην περιοχή.

Σήμερα το κτίριο παρουσιάζει **σημαντικά στατικά προβλήματα**. Κυριότερο πρόβλημα αποτελεί η θραύση της κύριας δοκού στήριξης του διώροφου σαχνισιού της πίσω πλευράς του, γεγονός που δημιουργήσε πλήθος προβλημάτων στο κτίριο και που καθιστά αναγκαία την άμεση επέμβαση για τη διάσωσή του.

Βασική επιδίωξη της πρότασης για αποκατάσταση και επανάχρηση είναι η ένταξη της νέας χρήσης να συμβάλλει στην συντήρηση και διατήρηση του ιστορικού αυτού κτιρίου στο χρόνο, χωρίς να το επιβαρύνει, αλλά ταυτόχρονα να το αναδεικνύει και να τονίζει τα ιδιαίτερα αρχιτεκτονικά και λαογραφικά στοιχεία που το συνθέτουν. Έτσι, επιλέχθηκε η **ένταξη στο κτιριακό συγκρότημα του Κέντρου Υποστήριξης του Δικτύου Συλλογών Λαογραφίας και Παράδοσης Νομού Φλώρινας**.

Για την κάλυψη των αναγκών του κεντρικού πυρήνα του Δικτύου προτείνεται η αγορά του υπό μελέτη κτιρίου καθώς και του γειτονικού αδόμητου οικοπέδου που βρίσκεται στα ανατολικά του ώστε να αυξηθεί ο ωφέλιμος χώρος, αλλά και να επιτευχθεί η καλύτερη ανάδειξη του υφιστάμενου ιστορικού συγκροτήματος.

Εκτός από την αποκατάσταση των υφιστάμενων κτιρίων και την απομάκρυνση των προσθηκών

που αλλοιώνουν την εικόνα τους, προτείνεται η κατασκευή δύο νέων ισόγειων κτιμάτων που υποδέχονται απαραίτητες λειτουργίες.

Η εν λόγω πρόταση δεν έχει τύχει υλοποίησης μέχρι σήμερα, ενώ το κτίριο μέρα με τη μέρα καταρρέει.

■ Νομός Γρεβενών: Το Βενέτικο του Βελονιά και του Γρεβενίτη

και τα πετρογέφυρα της Βασιλικής στράτας

Σύμφωνα με την εργασία των Ε. Αραμπατζή (Αγρ- Τ.Μ, Μ.Δ.Ε. Ε.Α.Π) και Κ. Κυραλέου (Χωροτ. Μ), στην περιοχή των Γρεβενών η αποκατάσταση και ανάδειξη των Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών μνημείων συναρτάται άμεσα και αμετάκλητα με την προστασία και ανάδειξη του κάλλους των μνημείων της φυσικής κληρονομιάς. Εδώ το κάλλος του Βενέτικου του Βελονιά και του Γρεβενίτη υμνείται από τα πετρογέφυρα της Βασιλικής στράτας. Εδώ το ανθρωπογενές περιβάλλον συγκρούστηκε ελάχιστα με το φυσικό.

Σήμερα υπάρχουν σε άριστη κατάσταση και βρισκονται διάσπαρτα κυρίως στο δυτικό τμήμα του νομού, 17 πέτρινα τοξωτά γεφύρια με μοναδική αρχιτεκτονική, όπως: Γεφύρι Σππλαιίου (Πορτίτσας), Τρικώμου (Αζιζ-Αγά), Σπανού και Δοτσικού.

Επίσης σημαντικά είναι τα μνημεία της μεταβυζαντινής περιόδου με εξέχουσα θέση να κατέχουν τα **8 μοναστήρια** με κυριότερο τη Μονή Ζάβορδας (1534). Οι τοιχογραφίες της είναι έργο του ζωγράφου Φράγκου Κατελάνου.

Ο Νομός είναι πλούσιος σε **παραδοσιακούς οικισμούς**, ενώ από το Υπουργείο Πολιτισμού έχουν χαρακτηριστεί συνολικά **132 διατηρητέα μνημεία**. Σημαντικό είναι το έργο της αποκατάστασης που ολοκληρώθηκε σε πέντε ναούς της μεταβυζαντινής περιόδου και στο γεφύρι του Σππλαιίου (Πορτίτσας).

Το σπάνιο φυσικό κάλλος της περιοχής, σε συνδυασμό με τα μοναδικής ομορφιάς κτίρια και μνημεία, μπορεί σίγουρα να προσελκύσει **σημαντικό τουρισμό στην περιοχή**.

Προς την κατεύθυνση αυτή μπορεί να αξιοποιηθεί η κατασκευή της οδικής αρτηρίας Ε65, η μελλοντική σιδηροδρομική σύνδεση της Κοζάνης με την Καλαμπάκα και η ολοκλήρωση των τμημάτων της Εγνατίας Οδού. ■